

6. ve 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTAPLARININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Evaluation the 6th and 7th Grade Social Studies Workbooks According to the Views of Social Studies Teachers

Semih AKTEKİN²
Çiğdem BAKİ PALA³

Özet

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci çalışma kitaplarının kullanım durumlarıyla ilgili görüşlerini tespit etmek ve bu konuda uygulamada karşılaşılan güçlükleri ortaya koymaktır. Araştırma, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında, Rize ili ve ilçelerindeki 53 farklı ortaokulda yürütülmüş ve toplam 80 öğretmene ulaşılmıştır. Nicel yaklaşımla tasarlanan tarama yönteminin esas alındığı araştırmada veriler anket formları aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın verilerine göre; çalışma kitaplarının niteliği ve içeriği, ders süresi, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ve dersliklerin fiziki yapılarıyla ilgili sorunlar nedeniyle sosyal bilgiler ders sürecinde, öğrenci çalışma kitaplarının kullanımıyla ilgili çeşitli problemlerin olduğu ve bu kitapların sınıf içerisinde programın ön gördüğü şekilde kullanılmadıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarından hareketle çalışma kitaplarının daha etkili kullanılması için çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilgiler öğretmeni, öğrenci çalışma kitabı

Abstract

The purpose of this research is to identify the level of the usage of the social studies student workbooks and the difficulties that are faced during the usage of workbooks according to teachers' views. The research was carried out with the schools in Rize city and its districts in 2010-2011 academic year. A questionnaire survey was conducted with 80 social studies teachers from 53 different schools. According to the research data there are some problems about using of the student workbooks during the social studies lessons and this books are not used according to the curriculum suggestions. The problems are caused by the quality and contents of workbooks, duration of lessons, students' level and physical structures of the classrooms. Some further suggestions are done to use student workbooks more effectively.

¹ Bu makale danışmanlığını Yrd. Doç. Dr. Semih Aktekin'in yaptığı, KTÜ, Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde 2012 yılında Çiğdem Baki tarafından hazırlanan '6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarının Kullanım Durumlarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Rize Örneği)' isimli yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

² Yrd.Doç.Dr.; Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi ABD, Trabzon, Türkiye, saktekin@yahoo.com

³ Arş. Gör.; Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ABD, Rize, Türkiye, cigdembaki@gmail.com

Key Words: *Social studies education, social studies teacher, student workbook*

1. Giriş

Yapılandırmacı eğitim ortamlarında öğrencilerin daha fazla sorumluluk almaları ve öğrenme etkinliklerine aktif olarak katılmaları gerekmektedir. Yapılandırmacı eğitim ortamları, öğrenene çevreleriyle daha fazla etkileşimde bulunabileceği, zengin öğrenme yaşantıları geçirmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmelidir (Yaşar, 1998, 70). Sınıflarda öğrenciyi öğrenme etkinliklerine dâhil eden sınıf atmosferini oluşturmada öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Dilaver ve Akyürek Tay (2008, 102), sınıf ortamını bir film setine benzetmiş, sette en önemli görevin yönetmene düştüğü ifade ederek, öğretmenleri, başarının anahtarı olarak nitelendirmişlerdir. Öğrenme-öğretme sürecini planlayan ve yönlendiren öğretmen bu süreçte öğrenciler için bir rehber durumundadır. Öğretmenler öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmelerinde onlara öncülük ederek yardımcı olur. Öğretmenler, öğrenme-öğretme süreçlerini düzenlemede, içeriği çoklu yöntemlerle sunmaya, öğrencileri gerçek yaşamla bağlantılı olan problematik öğrenme durumlarıyla karşılaştırmaya, çok yönlü uyarıcıları olan çoklu öğrenme ortamları sağlamaya, işbirliğine dayalı grup çalışmalarına yönlendirmeye önem vermelidir. Bunun yanında öğrencilerin girişimlerini desteklemeli, bağımsız hareket ve karar alma becerilerini cesaretlendirmelidir (Duman ve İkiel, 2002).

Eğitim öğretme sürecinde öğrencinin etkin katılımını sağlamak, öğrencilerin ilgi, istek, beceri ve ihtiyaçlarını dikkate alacak biçimde öğrenme yaşantıları düzenlemek, bilgi, beceri ve tutum kazandırmada öğretmene yardımcı olmak amacıyla öğrenci çalışma kitapları kullanılmaktadır. Öğrenci çalışma kitapları, öğrencilerin ders kitabında işlenen konularla ilgili etkinlikleri yaparak, öğrenme sürecine aktif olarak katılmalarına fırsat veren, öğrenmelerinin sorumluluklarını almalarını sağlayan bir kitap-defter işlevi görmektedir (Kabapınar, 2009, 387).

Öğrenci merkezli eğitim düşüncesinin bir ürünü olan öğrenci çalışma kitapları okullarda 2005 yılından bu yana kullanılmaktadır. Öğrenci çalışma kitapları ders kitabına yardımcı kitaplardır. Ders içi ve ders dışı etkinlikler ile proje ve performans görevlerini içerir ve içeriğinin büyük kısmı çalışma yapraklarından oluşur. Programın temel aldığı öğrenci merkezli ve etkinlik temelli anlayışa dayanarak hazırlanmış olan çalışma kitaplarının nasıl ve ne zaman kullanılacağı hakkında detaylı bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarında verilmiştir.

Çalışma kitapları, programın amaçlarına ulaşmasında öğrenme-öğretme süreçlerinin önemli bir ögesidir. Çalışma kitaplarının hem içeriğinin hem de kullanımının değerlendirilmesi program geliştirme çalışmaları çerçevesinde önemlidir. Çünkü program geliştirme, öğelerin sürekli değerlendirilmesini ve geliştirilmesini zorunlu kılan bir süreçtir. Başka bir

deyişle, programın geliştirilmesi için devam eden problemlerden haberdar olmak gerekir (Demirel, 2009, 211). Bu durumda “Öğrenci çalışma kitaplarının uygulamadaki durumu nasıldır?” sorusunun önemi ortaya çıkmaktadır.

İlgili literatürde ders kitaplarını, öğretmen kılavuz kitaplarını ve öğrenci çalışma kitaplarını okunabilirlik, fiziki yapı, içerik, dil ve anlatım gibi farklı açılardan konu edinen çalışmalar mevcuttur (EARGED, 2008; Ekinci ve Öter, t.y.; Hayırsever, 2010; İncekara ve Karatepe, 2010; Kulantaş, 2007; Öcal ve Yiğittir, 2007; Önal ve Kaya, 2006; Ocak ve Yurtseven, 2009; Palandökenler, 2008; Ulu Kalın, 2007a). Ayrıca sosyal bilgiler öğretim programını ve ders kitaplarını farklı açılardan inceleyen birçok çalışmada öğrenci çalışma kitaplarına da değinildiği görülmüştür (Akdağ, 2008; Aslan, 2009; Çelik ve Katılmış, 2010; Kaya ve diğerleri 2007; Ulu Kalın, 2007b). Çalışma kitaplarının büyük çoğunluğu çalışma yapraklarından oluşmaktadır ve çalışma yaprakları ve etkinliklerle ilgili yapılmış çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır (Kaymakçı, 2006; Kaymakçı, 2007; Kaymakçı, 2010).

Öğrenci çalışma kitaplarını farklı açılardan konu edinen araştırmalar, öğrenci çalışma kitaplarının yaparak yaşayarak öğrenmeye imkân sunma, öğrencinin ilgisini çekerek eğlenerek öğrenmeyi sağlama, aktif öğrenmeyi destekleme, öğrenilenlerin kalıcılığını artırma gibi eğitim öğretime katkıları ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bu araştırmalarda, öğrenci çalışma kitaplarının niteliği, öğrenci seviyesine uygunluğu, içeriği, fiziksel özellikleri gibi farklı açılardan bazı problemlerin varlığına işaret edilmektedir (EARGED, 2008; Ekinci ve Öter, t.y.; Kulantaş, 2007; Palandökenler, 2008; Akdağ, 2008; Çelik ve Katılmış, 2010; Hayırsever, 2010). Yapılan bu araştırmalarla öğrenci çalışma kitaplarının; içerik, fiziksel ve görsel özellikler, dil ve anlatım, ölçme değerlendirme boyutları, öğrenci seviyesine uygunluk, yaparak yaşayarak öğrenmeyi desteklemek, beceri kazandırmadaki etkiler gibi özelliklerinin ortaya çıkarılmaya çalışıldığı görülmektedir. Öte yandan çalışma kitaplarının kullanımıyla ilgili durumun belirlenmesi ve aksaklıkların tespit edilebilmesi için ders içi kullanım açısından değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle öğrenci çalışma kitaplarının uygulamadaki durumunu tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmanın sosyal bilgiler eğitimi literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmayla, 2005-2006 eğitim yılında uygulamaya konulan yeni sosyal bilgiler ilköğretim programının getirdiği yeniliklerden biri olan öğrenci çalışma kitaplarının uygulanması ile ilgili değerlendirmeler yapmak, uygulamada yaşanan güçlükleri tespit ederek çalışma kitaplarının daha işlevsel hale getirilmesine katkıda bulunmak için öğrenci çalışma kitaplarının eğitim öğretim sürecinde nasıl kullanıldığı araştırılmıştır.

1.1. Amaç

Yapılan çalışmalarda öğrenen merkezli bir eksende yürütülen aktif öğrenmeye dayalı yapılandırmacı yaklaşımı temel alan sınıfların, öğrencilerin akademik başarılarına ve derse karşı tutumlarına olumlu etkileri olduğu,

öğrenilenlerin kalıcılığını arttırdığı tespit edilmiştir (Aslan, 2009; Ayva, 2010: 281; Çelikkaya, 2008; Erdoğan, 2009). Etkin sınıf ortamı oluşturmak, öğrencinin yaparak-yaşayarak öğrenmesine fırsat sağlamak, bilgi, beceri ve tutum kazandırmada öğretmene yardımcı olmak öğrenci çalışma kitaplarının işe koşulma sebeplerindedir (Komisyon, t.y., 135). Çalışma kitaplarından beklenen faydanın sağlanabilmesi bu kitapların sınıf içerisinde etkili bir şekilde kullanılmasına bağlıdır. Bu sebeple bu araştırmada sosyal bilgiler dersi öğrenci çalışma kitaplarının gerektiği gibi kullanılıp kullanılmadıkları, kullanımda karşılaşılan güçlüklerin neler olduğu, öğretmenlerin bu kitaplar hakkındaki görüşleri tespit edilmek istenmiştir. Araştırmanın amacı 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğrenci çalışma kitaplarının, kullanım durumlarını ve uygulanabilirliğini Rize ilindeki öğretmen görüşlerine göre değerlendirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda, şu alt problemler cevaplanmaya çalışılacaktır:

- 1) Çalışma kitapları programın öngördüğü şekilde kullanılmakta mıdır?
- 2) Çalışma kitaplarındaki etkinlikler, programdaki kazanımların sağlanmasını desteklemekte midir?
- 3) Çalışma kitaplarındaki etkinlikler yapılandırmacı öğrenme anlayışına uygun mudur?
- 4) Çalışma kitapları öğrenci seviyesine uygun mudur?
- 5) Çalışma kitaplarıyla ilgili kullanımda karşılaşılan güçlükler nelerdir?
- 6) Çalışma kitaplarının daha etkili kullanılması için neler yapılmalıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğrenci çalışma kitaplarının “nasıl, ne zaman ve ne düzeyde” kullanıldığına dair mevcut durumun betimlenmesi amaçlanmıştır. Betimsel araştırma, bir durumu betimlemek, açıklamak, değerlendirmek ve olaylar arasındaki ilişkileri saptamak, amacıyla gerçekleştirilir. Betimsel araştırmalarda “durum nedir?”, “neredeyiz?”, “ne yapmak istiyoruz?”, “nereye, hangi yöne gitmeliyiz?”, “oraya nasıl gideriz?” gibi soruları, var olan duruma dayalı bir biçimde cevaplandırmak amaçlanır (Kaptan, 1998: 59). Betimsel araştırmalarda kullanılan yöntemler: survey (tarama), etnografik ve tarih çalışması olarak üçe ayrılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010: 21).

Bu araştırma durum tespitini amaçlayan betimsel yöntemlerden tarama (survey) modelinde tasarlanmıştır. Nicel yaklaşımla tasarlanan tarama yönteminin esas alındığı araştırmada veriler anket formları aracılığıyla toplanmıştır. Tarama (survey) araştırması, bir grubun belirli bir konu ya da sorun hakkındaki görüşlerinin bir dizi soru aracılığıyla belirlenmesidir. Eğitim araştırmalarında sıkça kullanılan bir yöntemdir. Seçilen popülasyondaki bireylerden popülasyonun mevcut durumunu belirlemeyi, görüş, inanç,

tutumları hakkında bilgi elde etmeyi sağlar (Arılı ve Nazik, 2004: 7; Creswell, 2011: 376).

2.2. Evren ve Örneklem

2010-2011 eğitim öğretim yılında, araştırmanın yürütüldüğü sırada, Rize ili ve ilçelerindeki ortaokullarda toplam 119 sosyal bilgiler öğretmeni görev yapmaktadır. Çalışmada bu öğretmenlerin tamamına ulaşılmaya çalışılmış ve katılımda gönüllülük esas alınmıştır. Araştırmacılar tarafından ziyaret edilen 53 ortaokuldaki sosyal bilgiler öğretmenlerine anket uygulanmış, şahsen ziyaret edilemeyen okullarda çalışmakta olan diğer sosyal bilgiler öğretmenlerine ise anket formları posta yoluyla ulaştırılmıştır. Ulaşılan 119 sosyal bilgiler öğretmenin 80'i anket formlarını cevaplamıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılan anket, araştırmacılar tarafından geliştirilmeden önce ilgili literatür taranmış ve bu esnada araştırma problemi hakkında 2 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşülmüştür. Yapılan bu ön çalışmadan sonra 61 sorudan oluşan bir soru listesi hazırlanmıştır. Araştırmacılar bu soru listesini gözden geçirerek sorularda eleme yapmış ve 45 kapalı uçlu ve 3 açık uçlu sorudan oluşan bir taslak anket oluşturulmuştur. Bu aşamadan sonra "uzman görüşü alma formu" oluşturulmuştur ve 10 uzmanın görüşü alınarak, yapılan değerlendirmeler doğrultusunda anket tekrar gözden geçirilmiştir. Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra uygulamaya hazır hale gelen anketin geçerliliği ve güvenilirliği bağlamlarında değerlendirilmesi için araştırmaya katılmayacak olan ve başka bir ilde görev yapmakta olan 5 sosyal bilgiler öğretmeni ile pilot uygulama yapılmıştır. Bunun yanında anketin güvenilirliğinin sağlanması için açık ve anlaşılır bir dil kullanılmış, anket sorularının yönlendirici ve öngörülü bir yapıda olmamasına dikkat edilmiştir. Son olarak pilot uygulama esnasında tespit edilen eksiklikler düzeltilerek ankete son şekli verilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Araştırmada anketler aracılığıyla elde edilen nicel veriler, kodlanarak bilgisayara yüklenmiş ve "SPSS" istatistik programı kullanılarak yüzde (%) ve frekans (f) analizleri yapılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Bulgular araştırmanın alt problemleriyle bağlantılarına göre ilgili başlıklar altında tablolaştırılarak sunulmuştur.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

MEB tarafından çalışma kitaplarının kullanımı konusunda vurgulanan en önemli noktalar şöyledir; öğretmenler etkinlikleri derste kendi gözetiminde, öğrencinin kendisinin yapmasına fırsat verilmeli, ev ödevi olarak vermemeli, etkinliklerde bölgesel farklılıklar, sınıf düzeyine uygunluk gibi sebeplerle

gerek görülürse değişiklik yapılmalıdır. Bunun dışında çalışma kitaplarının ne zaman ve nasıl kullanılacağıyla ilgili detaylı bilgiler ilgili ünite kapsamında öğretmen kılavuz kitaplarında açıklanmaktadır (Komisyon, t.y., 135; Komisyon, 2010a).

Birinci alt problem kapsamında çalışma kitaplarının programın öngördüğü şekilde kullanılıp kullanılmadığına dair öğretmen görüşleri incelenmiştir. Öğretmen anketinde çalışma kitaplarının uygulamadaki durumu hakkında öğretmenlere 8 madde sunulmuştur. Bu maddeler çalışma kitaplarının kullanımı hakkında MEB tarafından yapılan öneriler göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Öğretmenler tarafından bu sorulara verilen cevapların frekans analizleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde, ‘çalışma kitabındaki etkinlikleri, kılavuz kitapta önerilen şekilde uygulamam’ sorusuna araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıya yakınının (%47,5) kısmen şeklinde görüş bildirdiği görülmektedir. Bu konuda ‘katılıyorum’ ve ‘kesinlikle katılıyorum’ şeklinde görüş belirten öğretmenlerin toplam oranı %40,1’dir. Sadece 1 öğretmen önerilen şekilde kullanmadığı konusunda kesinlikle katılmıyorum şeklinde görüş bildirmiştir. Çalışma kitaplarını önerilen şekilde kullanmadığını belirten öğretmenlerin toplamının oranı %12,6’dır.

“Konuları yetiştirebilmek için çoğunlukla çalışma kitabındaki etkinlikleri ev ödevi olarak veririm” durumuna öğretmenlerin %37,5’i kesinlikle katılıyorum, %32,5’i katılıyorum, %18,8’i kısmen katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Öğretmenlerin sadece %11,3’ü bu duruma katılmadığını belirtmiştir. Bu durumda öğretmenlerin %70’inden fazlasının konuları yetiştirebilmek için etkinlikleri ev ödevi olarak verdiklerini görülmektedir. “Çalışma kitabından ödev olarak verdiğim etkinliklerin yapılıp yapılmadığını kontrol ederim” maddesine öğretmenlerin %46,3’ü katılıyorum, %25’i kesinlikle katılıyorum, %17,5’i kısmen katılıyorum, %8,8’i katılmıyorum ve %2,5’i kesinlikle katılmıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Cevaplara göre öğretmenlerin çoğunluğu ödevlerin yapılıp yapılmadığını kontrol etmektedirler.

“Çalışma kitabındaki etkinlikleri öğrencilerin seviyelerine uyarlamak için gerekiyorsa değişiklik yaparım” ifadesinde öğretmenlerin %3,8’i kesinlikle katılmıyorum %18,8’i katılmıyorum %23,8’i kısmen katılıyorum %36,3’ü katılıyorum, % 17,5’i kesinlikle katılıyorum şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu cevaba göre öğretmenlerin yarısından çoğu gerektiğinde etkinliklerde değişiklik yaptığını iddia etmektedir.

“Çalışma kitabında yer alan performans görevlerini yaptırırım” ifadesine öğretmenlerin %8,8’i kesinlikle katılmıyorum, %17,5’i katılmıyorum, %52,5’i kısmen katılıyorum, %16,3’ü katılıyorum, %5’i kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap verdiği görülmektedir. Bu maddeye verilen cevaplar değerlendirildiğinde performans etkinliklerinin yeterli düzeyde uygulanmadığı, kısmen uygulandıkları görülebilir.

Tablo 1: Öğrenci Çalışma Kitaplarının Programın Öngördüğü Şekilde Kullanım Durumuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
ÖÇK'daki etkinlikleri, kılavuz kitapta önerilen şekilde uyguladım.	1	1,3	9	11,3	38	47,5	29	36,3	3	3,8
Konuları yetiştirebilmek için çoğunlukla ÖÇK'daki etkinlikleri ev ödevi olarak veririm.	4	5,0	5	6,3	15	18,8	26	32,5	30	37,5
ÖÇK'dan ödev olarak verdiğim etkinliklerin yapılıp yapılmadığını kontrol ederim.	2	2,5	7	8,8	14	17,5	37	46,3	20	25,0
ÖÇK'daki etkinlikleri öğrencilerin seviyelerine uyarlamak için gerekiyorsa değişiklik yaparım.	3	3,8	15	18,8	19	23,8	29	36,3	14	17,5
ÖÇK'da yer alan performans görevlerini yaptırım.	7	8,8	14	17,5	42	52,5	13	16,3	4	5,0
ÖÇK'nı yetersiz gördüğüm durumlarda kendi hazırladığım çalışma yapraklarını kullanırım.	2	2,5	4	5,0	16	20,0	26	32,5	32	40,0
ÖÇK'dan ödev olarak verilen etkinliklerin kontrolünü yaparken, öğrencilere dönüt veririm.	2	2,5	5	6,3	21	26,3	34	42,5	18	22,5
Öğrencilerin, ÖÇK'da yer alan "öz değerlendirme" etkinliklerini yapmalarına rehberlik ederim.	4	5,0	15	18,8	29	36,3	25	31,3	7	8,8

“Çalışma kitabını yetersiz gördüğüm durumlarda kendi hazırladığım çalışma yapraklarını kullanırım” maddesine verilen cevaplardan ‘katılıyorum’ (%32,5) ve ‘kesinlikle katılıyorum’ (%40) diyenlerin toplam oranı %72,5’tir. ‘Katılmıyorum’ ve ‘kesinlikle katılmıyorum’ diyen öğretmenler sadece

%7,5'tir. Bu sonuçtan yola çıkarak öğretmenlerin büyük çoğunluğunun gerek gördüklerinde çalışma yaprağı hazırlayarak kullandığı sonucuna ulaşılabilir.

“Öğrencilerin, çalışma kitabında yer alan öz değerlendirme etkinliklerini yapmalarına rehberlik ederim” maddesine öğretmenlerin %5'i kesinlikle katılmıyorum, %18,8'i katılmıyorum, %36,3'ü kısmen katılıyorum, %31,3'ü katılıyorum ve %8,8'i kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Öğretmenlerin %23,8'i bu konuda olumsuz fikir beyan etmekle birlikte geri kalan büyük çoğunluğu öz değerlendirme etkinliklerine rehberlik ettiklerini ifade etmişlerdir.

Çalışma kitaplarının programın öngördüğü şekilde kullanılıp kullanılmadığına dair durum değerlendirildiğinde; öğretmenlerin %47,5'i kısmen, %40,1'i kullanıyorum şeklinde görüş belirtmiş olsa dahi %70'inden fazlası konuları yetiştirebilmek için etkinlikleri ev ödevi olarak verdiklerini ödev olarak verilen etkinliklerin kontrolünü yaparken, öğrencilere dönüt verdiklerini beyan etmişlerdir. Cevaplara göre öğretmenlerin çoğunluğu ödevlerin yapılıp yapılmadığını kontrol etmekte ve büyük çoğunluğu verdiği ödevlerle ilgili öğrencilere geri dönüt vermektedirler. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu proje etkinliklerini kısmen uygulayabildikleri ancak öğrencilerin öz değerlendirme etkinliklerine rehberlik ettiklerini belirtmişlerdir. Çalışma kitaplarının sınıf içerisinde kullanılma durumlarının düşük oluşu göz önüne alındığında, öğretmenlerin öz değerlendirme etkinliklerine rehberlik etmekten kasıtlarının öğrencileri bu etkinlikleri yapmaya yönlendirmek olduğu düşünülmektedir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bilindiği gibi öğrenci çalışma kitapları öğrenci merkezli sınıf ortamı oluşturarak programda yer alan kazanımlar doğrultusunda bilgi, beceri ve değer kazandırılmasına yardımcı olacak etkinlik ve araştırma ödevlerinden oluşan ders kitabı tamamlayıcısı niteliğindedir (Komisyon, t.y., 135; Oruç, 2009, 275; Ulusoy, 2008, 194). Araştırmanın ikinci alt problemi, çalışma kitaplarındaki etkinliklerin, programdaki kazanımların sağlanmasını destekleyip desteklemediğidir. Bu konuda öğretmenlere 4 soru yöneltilmiştir. Sorulara verilen cevapların frekans ve yüzde analizleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü gibi, “Çalışma kitabındaki etkinlikler dersin kazanımlarının gerçekleştirilmesinde öğretmene yardımcı olur” ifadesine öğretmenlerin %2,5'i kesinlikle katılmıyorum, %10'u katılmıyorum, %42,5'i kısmen katılıyorum, %36,3'ü katılıyorum ve %8,8'i kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Bu durumda çalışma kitabının içeriği kazanımların gerçekleştirilmesinde öğretmene yardımcı olur görüşüne öğretmenlerin %45,1'inin olumlu görüş bildirdiği söylenebilir. Bunun yanında örneklemdaki %42,5 öğretmen çalışma kitaplarının kazanımların sağlanmasında öğretmenlere kısmen yardımcı olduğu görüşündedir. Bu konu hakkında olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin oranı oldukça düşüktür. Ancak

bir sonraki ifadede “Çalışma kitabındaki etkinlikler, programın hedeflediği kazanımları karşılayacak yeterlilikte midir?” diye sorulmuş ve bu konuda öğretmenlerin sadece %12,6’sının olumlu görüş bildirdiği görülmüştür. Bu konuda öğretmenlerin %3,8’i kesinlikle katılmıyorum, %37,5’i katılmıyorum, %46,3’ü kısmen katılıyorum, %11,3’ü katılıyorum ve %1,3’ü kesinlikle katılıyorum demiştir. Bu bulgular ışığında öğretmenlerin çalışma kitabını kazanımların sağlanmasında öğretmene yardımcı bir araç olarak düşünmesine rağmen programdaki kazanımları sağlamada yeterli bulmadığı söylenebilir.

Tablo 2: Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin, Programdaki Kazanımların Sağlanmasında Katkısına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
ÖÇK’ındaki etkinlikler dersin kazanımlarının gerçekleştirilmesinde öğretmene yardımcı olur.	2	2,5	8	10,0	34	42,5	29	36,3	7	8,8
ÖÇK’ları programın hedeflediği kazanımları karşılayacak yeterliliktedir.	3	3,8	30	37,5	37	46,3	9	11,3	1	1,3
ÖÇK’ları öğrencilerin derste öğrendikleri teorik bilgileri, beceriye dönüştürmesine yardım eder.	2	2,5	23	28,8	36	45,0	17	21,3	2	2,5
ÖÇK’ları öğrencilere üst düzey düşünme becerileri kazandırır.	3	3,8	18	22,5	39	48,8	18	22,5	2	2,5

2005 programı ile sosyal bilgiler dersi daha önce algılandığı gibi ders kitabının satır satır takip edildiği ve konuların ezberlendiği bir ders olmak yerine, öğrencilerin eğlenebileceği, eğlenirken öğrenebilecekleri ve üretici olmanın mutluluğunu yaşayabilecekleri bir ders haline getirilmeye çalışılmıştır (Ata, 2009: 45). Etkinlik temelli işlenen derslerle öğrencilerin uygulamalar yapmaları, proje ve performans görevleri aracılığıyla bilgiyi kullanma ve üretmeyi öğrenmeleri beklenmektedir. Bu bağlamda çalışma kitabındaki etkinliklerin, öğrencilerin derste öğrendikleri teorik bilgileri, beceriye

dönüştürmesine yardım eder nitelikte olup olmadığı sorulmuştur. Öğretmenlerin sadece %23,8'i (%21,3 katılıyorum ve %2,5 kesinlikle katılıyorum) çalışma kitabı içeriğinin teorik bilgileri beceriye dönüştürmeyi sağladığı görüşündedir. Öğretmenlerin %2,5'i kesinlikle katılmıyorum ve %28,8'i katılmıyorum, diyerek olumsuz görüş bildirmişlerdir. Geri kalan %45'lik kesim ise kısmen katılıyorum, diye görüş bildirmişlerdir. Bu durumda çalışma kitabı içeriğinin beceri kazandırma konusunda kısmen yeterli görüldüğü söylenebilir.

'Çalışma kitabındaki etkinlikler, öğrencilere üst düzey düşünme becerileri kazandırır' ifadesine öğretmenlerin %3,8'i 'kesinlikle katılmıyorum', 22,5'i 'katılmıyorum', 48,8'i 'kısmen katılıyorum', % 22,5'i 'katılıyorum' ve %2,5'i 'kesinlikle katılıyorum' şeklinde görüş bildirmişlerdir.

İkinci alt problemle ilgili genel bir değerlendirme yapılacak olursa, öğretmenlerin çalışma kitaplarının kazanımların gerçekleştirilmesinde etkili olduğunu düşünmesine rağmen kullanımda olan kitapları yeterli bulmadıkları görülmektedir. Bu bulgunun ortaya çıkmasında çalışma kitaplarının sınıf içerisindeki kullanım durumlarının gerektiği gibi olmamasının da etkili olduğu söylenebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Yürürlükte olan sosyal bilgiler öğretim programı; bilginin, öğrenen kişi tarafından, kendi yaşantılarına ve çevre ile etkileşimine dayalı olarak yapılandırıldığı savunulan yapılandırmacılığa dayanır. Bu sebeple eğitim öğretim ortamının öğrencilerin etkin katılımına fırsat veren zengin öğrenme yaşantıları sağlanacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Özdemir, 2009, 20; Yaşar ve Gültekin, 2009, 310; Yaşar, 1998, 70; Yurdakul, 2007, 52-53). Öğrenci çalışma kitapları bu anlayışa dayalı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Nitekim öğrenci çalışma kitaplarında öğrencilere hitaben "Hoş Geldiniz Sevgili Öğrenciler" diye başlanan açıklamalarda da "*Bu öğrenci çalışma kitabı, sizleri derse hazırlamak, ders sonunda öğrendiklerinizi değerlendirerek bilgiyi yapılandırmanızı sağlamak amacıyla hazırlandı.*" (Komisyon, 2010b) denilerek kitabın içeriğinin bilgiyi yapılandırmaya hizmet ettiği vurgulanmaktadır. Araştırmanın üçüncü alt problemi çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yapılandırmacı öğrenme anlayışına uygun olup olmadığıdır. Bu konuda öğretmenlere anketle sorulan 10 sorunun cevaplarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yapılandırmacı öğrenme anlayışına uygunluğu konusunda olumlu düşündükleri söylenebilir. Çalışma kitaplarının öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alması ve yaşamlarında karşılaşılabilecekleri problem durumlarını temsil eden etkinlikler içermesi konularında ise olumsuz düşündükleri görülmektedir.

"Çalışma kitabındaki etkinliklerin önerilen işleniş yöntemleri öğrenci merkezli anlayışa uygundur" ifadesine öğretmenlerin %15'i katılmıyorum, %42,5'i kısmen katılıyorum, %37,5'i katılıyorum, %5'i kesinlikle katılıyorum

şeklinde cevap vermişlerdir. Katılımcı öğretmenlerin %42,5'i etkinliklerin öğrenci merkezli anlayışa uygun olduğu yönünde görüş bildirirken (% 37,5 katılıyorum ve % 5 kesinlikle katılıyorum) %42,5 si ise 'kısmen' öğrenci merkezli anlayışa uygun bulunduğunu belirtmiştir.

Tablo 3: Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Yapılandırma Öğrenme Anlayışına Uygunluğuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
ÖÇK'daki etkinliklerin önerilen işleniş yöntemleri öğrenci merkezli anlayışa uygundur.	-	-	12	15,0	34	42,5	30	37,5	4	5,0
ÖÇK'lar öğrencilerin yaşamlarında karşılaşılabilecekleri problem durumlarını temsil eden etkinlikler içerir.	7	8,8	24	30,0	40	50,0	8	10,0	1	1,3
ÖÇK'daki etkinlikler, öğrenciyi sınıf içinde aktif hale getirir.	4	5,0	16	20,0	38	47,5	19	23,8	3	3,8
Çalışma kitabındaki etkinlikler, öğrencilerin derse olan ilgisini artırır.	3	3,8	24	30,0	33	41,3	19	23,8	1	1,3
Öğrenciler ÖÇK'daki etkinlikleri severek yapar.	9	11,3	23	28,8	39	48,8	7	8,8	2	2,5
ÖÇK'daki etkinlikler, öğrencileri araştırma yapmaya yönlendirir.	3	3,8	9	11,3	32	40,0	32	40,0	4	5,0
ÖÇK'daki etkinlikler, öğrenilenlerin kalıcılığını artırır.	3	3,8	11	13,8	29	36,3	28	35,0	9	11,3
ÖÇK'daki etkinlikler, öğrencilerin ön bilgileri ile yeni bilgilerini ilişkilendirmelerine yardımcı olur.	3	3,8	18	22,5	36	45,0	21	26,3	2	2,5
ÖÇK'daki etkinlikler,	5	6,3	24	30,0	38	47,5	11	13,8	2	2,5

öğrencilerin ön bilgilerini ortaya çıkararak onları yeni konuya hazırlar.

ÖÇK'daki etkinliklerde, öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmıştır.

19	23,8	33	41,3	24	30,0	3	3,8	1	1,3
----	------	----	------	----	------	---	-----	---	-----

“Çalışma kitapları öğrencilerin yaşamlarında karşılaşılabilecekleri problem durumlarını temsil eden etkinlikler içerir” ifadesine öğretmenlerin verdikleri cevapların dağılımları, %8,8 kesinlikle katılmıyorum, %30 katılmıyorum, %50 kısmen katılıyorum, %10 katılıyorum %1,3 kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Görüldüğü gibi öğretmenlerin toplamda %11,3 gibi çok az bir kısmı etkinliklerin gerçek yaşamla ilgili problem durumları içerdiği görüşündedir. Oysaki sosyal bilgiler dersi, bireyin deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici bir yaklaşımla, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilerin bilgi birikimlerini yaşama geçirilebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2006: 25-26). Bu sebeple sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin gerçek yaşamda karşılaşılabilecekleri problem durumlarına yer vermelidir.

“Çalışma kitabındaki etkinlikler, öğrenciyi sınıf içinde aktif hale getirir.” ifadesine öğretmenlerin, %5'i kesinlikle katılmıyorum, %20'si katılmıyorum, %47,5'i kısmen katılıyorum, %23,8'i katılıyorum, %3,8'i kesinlikle katılıyorum şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenlerden sadece %25,1'i (%23,8 katılıyorum, %1,3 kesinlikle katılıyorum) çalışma kitaplarının öğrencilerin derse olan ilgisini arttırdığı yönünde görüş bildirirken, %41,3' in kısmen, %33,8'inin de olumsuz yönde görüş bildirdiği görülmektedir.

“Öğrenciler çalışma kitabındaki etkinlikleri severek yapar” ifadesine öğretmenlerin yarıya yakını (%48,8) kısmen katılıyorum derken, %40,1'i bu konuda olumsuz görüş bildirmiştir. Sadece %11,3 oranında öğretmen öğrencilerin etkinlikleri severek yaptığı yönünde görüş bildirmiştir.

Çalışma kitabındaki etkinliklerin öğrencileri araştırma yapmaya yönlendirip yönlendirmediğine dair verilen cevapların oranı şöyledir; %3,8'i kesinlikle katılmıyorum, %11,3'ü katılmıyorum, %40'ı kısmen katılıyorum, %40'ı katılıyorum ve %5'i kesinlikle katılıyorum.

Öğretmenlere çalışma kitabı içeriğinin, öğrenilenlerin kalıcılığına etkisi hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bu konuda öğretmenlerin %3,8'i kesinlikle katılmıyorum, %13,8'i katılmıyorum, %36,3'ü kısmen katılıyorum, %35'i katılıyorum ve %11,3'ü kesinlikle katılıyorum demişlerdir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu çalışma kitabındaki etkinliklerin öğrenilenlerin kalıcılığını sağlamada etkili olduğunu düşünmektedir.

Çalışma kitabındaki etkinliklerin, öğrencilerin ön bilgileri ile yeni bilgilerini ilişkilendirmelerine yardımcı olup olmadığı konusunda verilen cevapların oranı şöyledir: %3,8 kesinlikle katılmıyorum, %22,5 katılmıyorum, %45 kısmen katılıyorum, %26,3 katılıyorum, %2,5 kesinlikle katılıyorum. Çalışma kitabını ön bilgilerle yeni bilgileri ilişkilendirme konusunda öğretmenlerin büyük çoğunluğu kısmen yeterli bulmaktadır. Bu konuda olumlu ve olumsuz görüş bildirenlerin sayısı birbirine yakındır.

Çalışma kitabının başlangıcında öğrencilere hitaben etkinliklerin amaçlarından birinin öğrencileri derse hazırlamak olduğu ifade edilir (Komisyon, 2010). Bu bağlamda “çalışma kitabı öğrencilerin ön bilgilerini ortaya çıkararak onları yeni konuya hazırlar” ifadesiyle ilgili öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Toplamda %36,3 öğretmen kitapların öğrencileri yeni konuya hazırlayabildiğine dair olumsuz görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin sadece %16,3’ü bu konuda olumlu görüş bildirirken, %47,5 gibi büyük bir kısmı ‘kısmen katılıyorum’ şeklinde görüş bildirmiştir.

Öğretmenlerin, çalışma kitaplarının, öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alma konusundaki görüşleri incelendiğinde, %65,1 gibi büyük çoğunluğun bu konuda olumsuz görüşte olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sadece %5,1’i bu ifadeye katılırken, %30’u kısmen katılıyorum demiştir.

Üçüncü alt problemle ilgili bulgular öğretmenlerin, çalışma kitaplarının öğrencinin ilgisini çekmesi, öğrenciyi derste aktif hale getirmesi, öğrencilerin etkinlikleri severek yapması ve öğrenilenlerin kalıcılığa etkisi durumları hakkında olumlu düşündüğü göstermektedir. Öğretmenlerin çalışma kitaplarını öğrencilerin yaşamlarında karşılaşılabilecekleri problem durumlarını temsil eden etkinlikler içermesi bakımından çok yeterli bulmadıkları söylenebilir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi çalışma kitaplarının öğrenci seviyesine uygunluğu konusunda öğretmen görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda öğretmenlere 2 ifade verilmiş ve bunlara ilişkin cevapların frekans ve yüzde dağılımı Tablo 4’te sunulmuştur.

Hâlihazırdaki programın yenilenme sebeplerinden biri “programda yer alan konuların birçoğunun çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun olmaktan, onların merak ve ilgilerini karşılamaktan uzak olmasıdır (MEB, t.y.a: 4-5). Bu bağlamda öğretmenlere çalışma kitabı içeriğinin öğrencilerin yaş ve sınıf seviyelerine uygun olup olmadığı hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

“Çalışma kitabındaki etkinlikler, öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygundur.” ifadesine öğretmenlerin %11,3’ü kesinlikle katılmıyorum, %17,5’i katılmıyorum, %47,5’i kısmen katılıyorum, %21,3’ü katılıyorum ve %2,5’i kesinlikle katılıyorum şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 4: Öğrenci Çalışma Kitaplarının Öğrenci Seviyesine Uygunluğuna İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
ÖÇK'daki etkinlikler, öğrencilerin yaş ve sınıf seviyesine uygundur.	9	11,3	14	17,5	38	47,5	17	21,3	2	2,5
ÖÇK, farklı sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere hitap edecek biçimde düzenlenmiş etkinlikler içerir.	13	16,3	27	33,8	33	41,3	6	7,5	1	1,3

Öğretmenlere “Çalışma kitabı, farklı sosyoekonomik düzeydeki öğrencilere hitap edecek biçimde düzenlenmiş etkinlikler içerir” ifadesi hakkında görüşleri sorulmuştur. Cevaplar incelendiğinde ‘kesinlikle katılmıyorum’ ve ‘katılmıyorum’ ifadelerinin toplam oranları %50,1’dir. %41,3 oranında öğretmen de bu görüşe kısmen katılmakla birlikte olumlu görüş bildirenlerin toplam oranı sadece %8,8’dir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi kapsamında çalışma kitaplarının kullanımıyla ilgili problemleri tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma öncesi öğretmenlerle yapılan ön görüşmelerden edinilen fikirler doğrultusunda ankette bu konuyla ilgi olarak öğretmenlere toplam 7 madde verilmiştir. Çalışma kitaplarıyla ilgili kullanımda karşılaşılan güçlükleri tespit etmeye yönelik öğretmenlere yöneltilen soruların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 5’te sunulmuştur.

“Öğretmen kılavuz kitabı, çalışma kitabının nasıl kullanılacağı konusunda öğretmenlere yeterli rehberlik eder.” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde öğretmenlerin %7,5’i kesinlikle katılmıyorum, %18,8’i katılmıyorum, %33,8’i kısmen katılıyorum, %30’u katılıyorum ve %10’u kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Buradan hareketle çoğunluğun kılavuz kitaplarını, çalışma kitaplarının kullanımına rehberlik etme konusunda yeterli bulmasının yanında %26,3’lük bir oranın yeterli bulmadığı söylenebilir.

“Programda derse ayrılan süre, çalışma kitabındaki etkinliklerin uygulanması için yeterlidir” ifadesine öğretmenlerin %58,8’i kesinlikle katılmıyorum, %16,3’ü katılmıyorum, %8,8’i kısmen katılıyorum %6,3’ü katılıyorum ve %10’u kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Buradan hareketle kısmen katılıyorum diyen öğretmenlerle birlikte

öğretmenlerin %83,9'unun ders süresini yetersiz bulduklarını, söylemek mümkündür.

Tablo 5: Öğrenci Çalışma Kitaplarıyla İlgili Kullanımda Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Öğretmen Kılavuz Kitabı, çalışma kitabının nasıl kullanılacağı konusunda öğretmenlere yeterli rehberlik eder.	6	7,5	15	18,8	27	33,8	24	30	8	10
Programda derse ayrılan süre, ÖÇK'ndaki etkinliklerin uygulanması için yeterlidir.	47	58,8	13	16,3	7	8,8	5	6,3	8	10
Ödev olarak verilen etkinliklerin kontrolünü yapmaya derse ayrılan süre yeterli değildir.	5	6,3	4	5	5	6,3	14	17,5	52	65
ÖÇK'daki etkinlikler genellikle birbirinin aynısıdır.	5	6,3	29	36,3	27	33,8	18	22,5	1	1,3
ÖÇK'ı, öğretmenin yaratıcılığını sınırlandırır.	11	13,8	29	36,3	23	28,8	13	16,3	4	5
ÖÇK'daki etkinlikler, çevre şartlarına uyarlanabilecek esnek bir yapıya sahiptir.	11	13,8	27	33,8	32	40	9	11,3	1	1,3
Ders kitabı varken ayrı bir çalışma kitabı gereksizdir.	24	30	32	40	13	16,3	7	8,8	4	5

Öğretmenlerin, %6,3 kesinlikle katılmıyorum, %5 katılmıyorum, %6,3 kısmen katılıyorum, %17,5 katılıyorum ve %65 kesinlikle katılıyorum şeklinde değerlendirdikleri “Ödev olarak verilen etkinliklerin kontrolünü yapmaya derse ayrılan süre yeterli değildir” ifadesine bakarak, %82,5 oranında öğretmenlerin ders sürelerini ödev kontrolü yapmak için yeterli bulmadıklarını söylemek mümkündür.

“Çalışma kitabındaki etkinlikler genellikle birbirinin aynısıdır.” ifadesine öğretmenlerin, %6,3'ü kesinlikle katılmıyorum, %36,3'ü katılmıyorum, %33,8'i kısmen katılıyorum, %22,5'i katılıyorum ve %1,3'ü

kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Öğretmenlerin %23,8'i etkinliklerin birbirine benzer olduğunu düşünmektedir.

Son yapılan düzenlemelerle eğitim öğretim sürecine dâhil olan öğretmen kılavuz kitaplarına, öğretmenin yaratıcılığını sınırlandırdığı yönünde eleştiriler yöneltilmektedir. Bu eleştiriler adım adım eğitim öğretim sürecini planlayarak öğretmeni pasifleştirdiği yönündedir. Her ne kadar programda bölgenin, sınıfın, hatta öğrencilerin özelliklerine göre gerekli bütün düzenlemeleri yapmak öğretmenlere bırakılsa da uygulamada öğretmen kılavuz kitaplarının temele alındığı belirtilmektedir (Acat, 2010: 32). Aynı şekilde çalışma kitaplarının içeriğinde de gerekli durumlarda düzenleme yapılarak uygulanması önerilmektedir. Bu bağlamda öğretmenlere çalışma kitaplarının uyarlanabilir özellikte olup olmadığı ve öğretmenlerin yaratıcılığını sınırlayıp sınırlamadığı sorulmuştur. “Çalışma kitabı, öğretmenin yaratıcılığını sınırlandırır.” ifadesine öğretmenlerin %13,8'i kesinlikle katılmıyorum, %36,3'ü katılmıyorum demişlerdir. Toplamda öğretmenlerin yarısı çalışma kitaplarının öğretmenlerin yaratıcılığını sınırlandırmadığını düşünmektedir bunun yanında %20,1'i yaratıcılığı sınırlandırdığı yönünde görüş bildirmiştir. %28,8'i ise kısmen bu düşüncede olduklarını bildirmişlerdir.

“Çalışma kitabındaki etkinlikler, çevre şartlarına uyarlanabilecek esnek bir yapıya sahiptir” maddesine, öğretmenlerin %13,8'i kesinlikle katılmıyorum, %33,8'i katılmıyorum, %40'ı kısmen katılıyorum, %11,3'ü katılıyorum ve %1,3'ü kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermişlerdir. Öğretmenlerin yarıya yakını bu konuda olumsuz fikir bildirmiştir. Çalışma kitabı içeriğinin, uyarlanabilecek esneklikte olduğunu düşünen öğretmenlerin oranı sadece %12,6'dır. Çalışma kitabı içeriğinin sınıftaki öğrencilerin seviyesine uygun olmadığı durumlarda ve bölgesel farklılıklardan kaynaklı amaca hizmet edemeyeceği durumlarda öğretmenler tarafından gerekli düzenlemelerin yapılarak kullanılması MEB tarafından çalışma kitaplarının kullanımıyla ilgili olarak sıkça vurgulanan bir durumdur (Köse ve diğerleri, t.y.:135, MEB, 2006: 8). Aktekin'e (2010: 110) göre, programın bu yaklaşımı öğretmen eğitimini hayati hale getirmekte ve nitelikli eğitim yapmak isteyen öğretmenlere önemli avantajlar sunmaktadır. Çünkü öğretmenler programların kazanımlarını gerçekleştirmek için yeni etkinlikler hazırlayabilmeli, mevcut ders kitapları ve programlardaki eksikleri giderebilmelidir. Bu durum entelektüel açıdan donanımı iyi ve nitelikli öğretmenler gerektirmektedir.

Eğitimle ilgili değişim çabalarının uygulamaya geçirilmesinde anahtar rolün öğretmenlerde olduğu ve öğretmenlerin içselleştirmediği hiçbir değişim çabasının sınıf ortamına yansımadağı (Fullan, 2001) düşünüldüğünde, öğretmenlerin çalışma kitaplarının varlığını benimseyip benimsemedikleri merak konusu olmuştur. Bu bağlamda öğretmenlerin çalışma kitaplarının varlığını kabul edip etmedikleri konusunda fikir sahibi olabilmek için “Ders kitabı varken ayrı bir çalışma kitabı gereksizdir.” ifadesi hakkında görüşleri sorulmuştur. Bu yargıya ilişkin öğretmenlerin cevaplarının dağılımı şöyledir: %30'u kesinlikle katılmıyorum, %40'ı katılmıyorum, %16,3'ü kısmen

katılıyorum, %8,8'i katılıyorum ve %5'i kesinlikle katılıyorum. Öğretmenlerin %70'i çalışma kitaplarının gerekliliği konusunda olumlu görüş bildirirken %13,8 gibi bir oranın çalışma kitaplarını gereksiz bulduğu görülmektedir. Buradan hareketle uygulamada var olan tüm aksaklık ve öğretmenler tarafından yöneltilen olumsuz eleştirilere rağmen öğretmenlerin çoğunluğunun çalışma kitabı uygulamasını olumlu ve gerekli gördüğü sonucunu çıkarmak yanlış olmayacaktır.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın 6. alt problemi çalışma kitaplarının daha etkili kullanılması için yapılması gerekenleri ortaya koymaktır. Bu amaçla öğretmenlere anket formunda “*Çalışma kitaplarının daha verimli ve etkili kullanılması için neler önerirsiniz?*” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya 80 öğretmenden 68'i cevap vermiştir. Öğretmenlerin cevapları benzerliklerine göre gruplandırılarak Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6: Çalışma Kitaplarının Daha Verimli ve Etkili Kullanılması İçin Öğretmenlerin Önerileri

	f
Ders süresi arttırılmalı	21
Etkinlikler daha ilgi çekici ve eğlenceli hazırlanmalı	21
Çalışma kitabındaki etkinlikler öğrenci seviyelerine uygun olarak hazırlanmalı	12
Az sayıda ancak konunun özüne uygun etkinlikler olmalı.	10
Kazanımlara uygun etkinliklere yer verilmeli	9
Uzun yazma etkinlikleri yerine bulmaca, kavram haritası, dallanmış ağaç, gibi farklı türde ve çeşitli etkinliklere yer verilmeli	5
Daha fazla görsel yer verilmeli ve kitapların baskı kalitesi arttırılmalı	5
Çalışma kitabı ders kitabı ile birleştirilmeli ve fasiküllere bölünerek hazırlanmalı	5
Konu ve kazanımlar azaltılmalı	5
Programda etkinlikler için ayrı bir ders saati oluşturulmalı	5
Etkinlikler ders esnasında öğretmen rehberliğinde yapılmalı	4
Performans ödevleri uygulanabilir nitelikte olmalı, öğrencileri araştırmaya sevk etmeli	4
SBS sınavına yönelik çalışmalara yer verilmeli, kitaplar test sorusu içermeli	4
Öğretmenler ödev olarak verdikleri etkinlikleri kontrol ederek öğrencilere geri dönüt vermeli	2
Sosyal bilgiler sınıfları oluşturulmalı	2
Çalışma kitabı içeriğinde güncel konulara daha fazla yer verilmeli	1
Ders kitabı daha fazla bilgi içermeli	1
Çalışma kitabında mizaha daha fazla yer verilmeli	1
Etkinlikleri öğretmenler hazırlamalı	1

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin çalışma kitaplarıyla ilgili olarak içerik, fiziksel ve görsel özellikler, dil ve anlatım, öğrenci seviyesine uygunluk, kazanımları desteklemek gibi özellikleriyle ilgili ve ders süresinin arttırılmasıyla ilgili önerilerde buldukları görülmektedir.

Öğretmenler çalışma kitaplarının kullanımının daha etkili hale getirilebilmesi için en fazla dile getirdikleri beş öneri şöyledir; ders süresi arttırılmalı, etkinlikler daha ilgi çekici ve eğlenceli hazırlanmalı; çalışma kitabındaki etkinlikler öğrenci seviyelerine uygun olarak hazırlanmalı, az sayıda ancak konunun özüne uygun etkinlikler olmalı, kazanımlara uygun etkinliklere yer verilmeli. Özellikle ders sürelerinin arttırılması ve etkinliklerin daha ilgi çekici, eğlenceli hazırlanması gerektiği öğretmenler tarafından sıklıkla vurgulanmıştır.

Sonuçlar ve Öneriler

Sosyal bilgiler dersi öğrenci çalışma kitaplarının kullanımdaki yerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirildiği bu çalışmada uygulamada karşılaşılan çeşitli sorunlar tespit edilmiştir. Araştırmanın verilerine göre; çalışma kitaplarının niteliği ve içeriği, ders süreleri, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ve dersliklerin fiziki yapılarından kaynaklı sorunlar gibi farklı nedenlerden ötürü, sosyal bilgiler derslerinde çalışma kitabı içeriğinin gerektiği şekilde uygulanmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin çoğunluğu çalışma kitaplarını kullandıklarını ifade etmiş olmasına rağmen çalışma kitaplarının MEB'in önerdiği şekilde, sınıf içinde aktif öğrenmeyi sağlamaya yönelik olarak kullanılmadıkları, bunun yerine daha çok ev ödevi olarak yaptırıldıkları tespit edilmiştir. Bu durum çalışma kitaplarından beklenen faydayı, öğrenci ve öğretmenlerin bu kitaplara bakış açısını ve öngörülen şekilde ders işleniş sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışma kitaplarının öğretmen rehberliğinde, sınıf içerisinde öğrencilerin birbirleriyle etkileşim halinde olduğu bir ortamda kullanılması durumunda öğrencilere, ders sürecine ve öğretmene sağlayacağı faydalar daha fazla olacaktır.

Öğretmenlerin önemli bir kısmının çalışma kitaplarındaki etkinliklerin programdaki kazanımların sağlanmasını desteklediğini düşünmelerine rağmen araştırmanın yapıldığı tarihte kullanımda olan çalışma kitaplarını yeterli bulmadıkları araştırmanın ortaya koyduğu diğer bir sonuçtur. Ortaya çıkan bu sonuçta çalışma kitaplarının sınıf içi uygulamalarının gerektiği gibi olmamasının da etkili olduğu düşünülebilir. Çünkü çalışma kitaplarının kazanımların sağlanmasında etkili olabilmesi için ders işleniş sürecinde öğretmen rehberliğinde işlenen konuya paralel bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Araştırmanın sonuçlarından hareketle şu öneriler yapılabilir:

1) Öğretim programında yer alan konuların süresi, önerilen etkinlikleri uygulama süresiyle uyumlu olmalı ve öğretmenlerin konuları

yetiştirme kaygısı taşınması önlenmelidir. Bu sebeple sosyal bilgiler ders süreleri tekrar gözden geçirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

2) Öğretmenlerin bir kısmının çalışma kitaplarını nasıl kullanılacağı konusunda emin olmaması bu konuda uygulamadaki hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimin niteliği sorununu gündeme getirmektedir. Eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarının eğitimleri boyunca bu çalışma kitaplarını etkili bir şekilde incelemesini ve kullanmasını sağlayacak uygulamalara önem verilmelidir.

3) Sınıfların fiziksel yapısı ve barındırdığı atmosfer, o sınıftaki öğrenme faaliyetlerinin dinamiğini etkilemektedir (Tok, 2010, 35). Bu sebeple tüm ilk ve ortaokullarda, sosyal bilgiler sınıfları kurulmalı ve bu sınıfların fiziki düzenlemeleri öğrenci merkezli anlayışa uygun olarak yapılmalıdır. Branş sınıfı uygulaması kapsamında her sosyal bilgiler sınıfında gerekli teknik donanım ve materyaller standart olarak sağlanmalıdır.

4) Çalışma kitapları hazırlayıcılarının etkinlikleri oluştururken, yönerge veya yönetmeliklerle sınırlandırıldıkları bilinmektedir. Hâlbuki etkinlik hazırlamak yaratıcılık ve orijinallik gerektirir. Bu sebeple, öğretmenlerle işbirliği içinde Talim Terbiye Kurulu tarafından “Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge” gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

5) Çalışma kitabı kavram haritaları, yapılandırılmış grid, balık kılçığı, V diyagramı, tanılayıcı dallanmış ağaç gibi farklı etkinliklere yer verilerek etkinlikler çeşitlendirilmelidir.

6) Çalışma kitabı ve ders kitabının baskı kalitesi artırılmalı ve kitaplar yazım ve baskı hatalarından arındırılmalıdır.

Kaynakça

- Acat, Bahaddin, (2010), “Yapılandırmacı Yaklaşımın Uygulanmasının Önündeki Engel: Öğretmen Kılavuz Kitaplarına Dönük Bir Eleştiri”, **Eğitime Bakış**, 6(17), 30-34.
- Akdağ, Hakan, (2008), **İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen ve Öğrenci Açısından Uygulama Dönütleri (Konya İli Örneği)**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akpınar, B. (2010). “Yapılandırmacı Yaklaşımında Öğretmenin, Öğrencinin ve Velinin Rolü”, **Eğitime Bakış**, 6(16), 16-20.
- Aktekin, S. (2010). ‘Yeni Sosyal Bilgiler ve Tarih Dersleri Programları, Öğretmen Eğitimi ve Toplumsal Barış’. Çayır, K. (Ed.) **Eğitim, Çatışma ve Toplumsal Barış: Türkiye’den ve Dünyadan Örnekler**. 1. Baskı içinde (105-112): Tarih Vakfı: İstanbul.
- Arılı, M. ve Nazik, M. H. (2004). **Bilimsel Araştırmaya Giriş**, 3. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

- Arslantaş, S. (2006). **6. ve 7. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersi Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunların Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, D. (2009). “**İlköğretim Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yapılandırmacı Yaklaşım Bağlamında Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ata, Bahri, (2009), Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Cemil Öztürk (Ed.), **Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi**, I. Baskı İçinde (33-47), Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Ayva, Ö. (2010). **Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Öğretme Süreci İle İlgili Öğrenci Görüşleri**, International Conference on New Trends in Education and Their Implications.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, 6. Baskı, Ankara: Pegema Yayınevi.
- Creswell, J. W. (2011). **Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Qualitative and Quantitative Research**, 4th Edition, New Jersey: Pearson Education.
- Çelik, H. ve Katılmış, A. (2010). “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerindeki Öğrenci Başarısını Etkileyen Unsurlara İlişkin Görüşleri”, **Marmara Coğrafya Dergisi**, 22, (128–153).
- Çelikkaya, T. (2008). “**Yapılandırmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Öğretiminde Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi (5.Sınıf Örneği)**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çepni, S. (2009). **Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş**, 4. Baskı, Trabzon.
- Demirel, Ö. (2009). **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**, 12. Baskı, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dilaver, H. H. ve Akyürek T. B. (2008), “Sosyal Bilgilerde Yapılandırmacılık”, Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.), **Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi**, I. Baskı İçinde (91-121), Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Duman, B. ve İkiel, C. (2002). “Yapıcı Öğrenme Kuramına Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 12(2), 245-262.
- EARGED, (2008), **İlköğretim Okulu Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi**, http://earged.meb.gov.tr/tamamlanan/Son_Ders_Kitaplari.pdf.
- Ekinci, A. ve Öter, Ö. M., (t.y.), İlköğretim Okulları Ders Kitapları, Öğrenci Çalışma Kitapları Ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Branşlara Göre İncelenmesi Çalıştayları Raporu, http://duabpo.dicle.edu.tr/oypem/dosya/DERS_KITAPLAR_INCELEME_RAPORU.pdf (01.10.2011).
- Ekiz, D.(2003). **Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdoğan, M. (2009). “**Yapılandırmacı Yaklaşım Göre Tasarlanmış Sosyal Bilgiler Sınıfına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fullan, M. (2001). **The New Meaning of Educational Change**. Routledge: London.
- İncekara, S. (2011). “Özel Öğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Programın Uygulanmasına Yönelik Görüşleri” **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 10 (36), 351-368.
- İncekara, S.ve Karatepe, A. (2010), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yeni Program Temelinde Ders Kitaplarına Yönelik Düşünceleri” **Marmara Coğrafya Dergisi**, 21, 46-64.
- Hayırsever, F. (2010). **Sosyal Bilgiler Ders, Öğretmen Kılavuz Ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kazandırılması Hedeflenen Temel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kabapınar, Y. (2009). Yeni Öğrenme Anlayışının Işığında Sosyal Bilgiler Ders Kitapları, Cemil Öztürk (Ed.), **Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi**, I. Baskı İçinde (367-401), Ankara: Pegema Yayıncılık.

- Kaptan, S. (1998). **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri**, 11. Baskı, Ankara: Tekişik Web Ofset Tesisleri.
- Kaymakçı, S., (2006), “**Tarih Öğretmenlerinin Çalışma Yaprakları Hakkındaki Görüşleri**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaymakçı, S., (2007), “İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarında Bulunan Çalışma Yapraklarının Çalışma Yaprakları Hazırlama Ölçütlerine Göre Değerlendirilmesi”, **III. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi**, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kaymakçı, S., (2010), “**Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çalışma Yaprakları Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Dersle Karşı Tutumlarına Etkisi**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Komisyon, (2010a), **İlköğretim 7 Sosyal Bilgiler Öğretmen Kılavuz Kitabı**, Mustafa Safran (Ed.), 4. Baskı, Ankara: Saray Matbaacılık.
- Komisyon, (2010b), **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabı 6**, 5. Baskı, İstanbul, Dergâh Ofset.
- Komisyon, (t.y.), **Hoş Geldin Öğretmenim**, MEB Yayınları.
- Kulantaş, Nazike, (2007), **4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Ders ve Öğrenci Çalışma Kitapları ile Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Öğretmen, Öğrenci ve Veli görüşlerine Göre Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- MEB, (2006). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu**, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- (t.y.), İlköğretim 1-5. Sınıflar Programları Tanıtım El Kitabı, <http://iogm.meb.gov.tr/files/io1-5sinifprogramlaritanitimkit.pdf> (05.07.2011).
- Ocak, Gürbüz, Yurtseven, Ramazan, (2009), “Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Yapılandırma Öğrenme Yaklaşımına Göre Değerlendirilmesi”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12 (22), 94-109.
- Oruç, Ş. (2009). “Sosyal Bilgiler Ders Kitapları”, Mustafa, Safran (Ed.), **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, 1. Baskı içinde (267-282), Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Öcal, Adem ve Yiğittir, Süleyman, (2007), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Kırkkale Örneği)”, **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi**, 8(1), 51-61.
- Önal, Hakan, Kaya, Niyazi, (2006), Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının (4. ve 5. Sınıf) Değerlendirilmesi, **Balıkesir, BAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 9(16), 21-37. <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c9s16/makale/c9s16m2.pdf> (17.09.2011).
- Özdemir, S.M. (2009). “Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Değerlendirilmesi”, Mustafa, Safran (Ed.), **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, 1. Baskı içinde (17-46), Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Palandökenler, İ. (2008). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Yaratıcı Düşünme Becerisi Açısından Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tok, H. (2010). “Yapılandırma Yaklaşımında Sınıf Ortamı”, **Eğitime Bakış**, 6(17)
- Ulu Kalın, Ö., (2007a), İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Okunabilirliğinin Ölçülmesi, **I. Ulusal İlköğretim Kongresi**.
- Ulu Kalın, Ö. (2007b). **Sosyal Bilgiler Eğitim Programı ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ulusoy, K. (2008). “Sosyal Bilgilerde Ders Kitapları”, Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.), **Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi**, 1. Baskı içinde (191-216), Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Yaşar, Ş. (1998). “Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci”, **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 8 (1-2), 68-75.

- Yaşar, Şefik, ve Gültekin, Mehmet, (2009), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç Gereç Kullanımı”, Cemil Öztürk, (Ed.) **Sosyal Bilgiler Öğretimi**, I. Baskı Sayısı İçinde (307-342), Ankara: Pegema Yayınevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yurdakul, B. (2010). “**Yapılandırıcılık**”, Özcan Demirel (Ed.), Eğitimde Yeni Yönelimler, 4. Baskı içinde (39-65), Ankara: Pegema Yayıncılık.